

Graving i gårdshaug ID 28811, Voktor, Kvæfjord kommune

Arkeologisk overvåking av ny vannledning i gammel grøftetrase

Jørn Erik Henriksen

Lokalitet: Voktor

Id.nr.: 28811-1

Kulturminnetype: Gårdshaug

Undersøkelsesår: 2019

Areal:

Tiltakshaver: Eirin Merete Wallervand

Kommune: Kvæfjord

Fylke: Troms

Gnr/bnr: 47/41, 53

Koordinater: UTM Sone 33, N 7625956.17/Ø 552015.65

Feltleder: Jørn Erik Henriksen

Prosjektansvarlig: Keth Lind

Rapport: Jørn Erik Henriksen

Rapport levert: 21.10.2020

Prosjektnr.: A49357

Ephorte: 2019/4675.

Aksesjonsnr.: 2019/58

Fotobase: Fotobase nr. -

Gjenstandsbase: Ts. 15902

Sammendrag

En arkeologisk overvåking av grøftarbeider for ny vannledning over eiendommene Gnr. 47/Bnr. 41 og 57 resulterte i dokumentasjon av to tidligere ukjente kokegroper i bunnen av gammel grøftetrase. Disse er tolket å ikke ha sammenheng med gårdshaugen, som trolig er yngre enn kokegropene: Disse er datert til merovingertid/tidlig vikingtid.

Kokegropene kan være del av et større aktivitetsfelt datert til jernalderen, noe en eldre kokegrop og gjenstandsfunn gjort tidligere i området kan indikere.

Innhold

Innledning	1
Bakgrunnen for undersøkelsene.....	1
Saksframstilling, tiltakshaver.....	1
Prosjektplan.....	1
Berørte kulturminner.....	1
Gjennomføring.....	2
Tidsrom	2
Deltagere og ansvarsfordeling	2
Forarbeid, utgravning, etterarbeid.....	2
Undersøkelsesforhold	2
Kontakt med tiltakshaver og andre	2
Beliggenhet og kulturmiljø	2
Lokalisering	2
Topografi, vegetasjon og berggrunn	3
Øvrige registrerte kulturminner	3
Tidligere arkeologiske undersøkelser	4
Kultur- og bosetningshistorie.....	5
Undersøkelsens relevans	5
Målsetting	6
Problemstilling.....	6
Prioriteringer og strategier	6
Undersøkelsesmetode og dokumentasjon	6
Feltmetode.....	6
Digital dokumentasjon	6
Foto og tegning	7
Prøveuttak	7
Kildekritiske forhold.....	7
Observasjoner og resultater.....	8
Stratigrafiske forhold	8
Strukturer	8
Prøver	9
Analyse	10
Dateringer	10
Bosetningsspor.....	10
Diskusjon	11
Funnene i lokal og regional kontekst	11

Litteratur	12
------------------	----

INNLEDNING

BAKGRUNNEN FOR UNDERSØKELSENE

Kvæfjord kommune sendte den 23.09.2019 søknad til Troms fylkeskommune om å anlegge grøft for ny vannledning i eksisterende grøft, som var planlagt å tilknyttes vannforsyning mellom gnr./bnr. 47/41 og gnr./bnr 41/53.

Saksframstilling, tiltakshaver

Tiltaket omfattet ny vannledning i eksisterende grøft, samt isolering av vannledningene i sin helhet. Hensikten var å erstatte vanntilførselen fra privat brønn til kommunalt vannverk. Dette var nødvendig ettersom brønnen gikk tom sommeren 2019, og følgelig har husstandene som benyttet denne brønnen (gnr./bnr. 47/53 og 111) vært uten vann i lengere tid. Tiltakshaver er Eirin Merete Wallerstrand, eier av gnr./bnr, 47/53, «Åsheim». Nærmeste tilknytningspunkt fra dette huset er vannledningen til gnr./bnr. 47/41, «Nordmo». Tiltaket kom til å berøre gårdshaugen Askeladden Id. 28811-1 fra bolighuset 47/53 til våningshuset 47/41, det vil si tvers gjennom gårdshaugens nordlige halvdel, i Ø–V retning. I brev av 26.09.2019 anbefalte Troms fylkeskommune at tillatelse til inngrep i automatisk fredet kulturminne jf. Lov av 9. juni nr. 50 Om kulturminner § 8.1. ble gitt under følgende vilkår:

- At allerede eksisterende grøfter gjennom gårdshaugen benyttes
- At det ikke graves dypere enn eksisterende vannledninger
- At bredden på ny grøft avgrenses til 0,7 m
- At tiltaket overvåkes av arkeolog i felt

I brev fra UM – Norge arktiske universitetsmuseum av 27.09.2019 stilte UM seg bak TFKs vurderinger. Betingelsene er presisert i Riksantikvarens dispensasjonsvedtak og innvilget tilskudd jf. KML § 10 første ledd (mindre privat tiltak) i brev av 27.09.2019

Prosjektplan

Undersøkelsen var en overvåking som skulle gjennomføres etter forutsetningene nevnt ovenfor, og forhindre ytterligere inngrep i kulturminnet. Observerte automatisk fredete anlegg eller gjenstander i profiler eller i grøftebunn skulle dokumenteres og ivaretas etter alminnelig museal standard.

Berørte kulturminner

Gårdshaugen ID 28811 er angitt å være ca. 85 m lang i VNV – ØSØ retning, og ca. 80 meter bred i NNØ – SSV retning (inklusive sikringssone). Gårdshaugen ble opprinnelig registrert og beskrevet i 1967 under ØK-registreringer av Kvæfjord kommune. Den ble da anslått å dekke et areal over 4,1 mål, og bestå av kulturlag på anslagsvis 2 – 3,5 meters tykkelse.

GJENNOMFØRING

Tidsrom

Feltarbeidet ble avviklet i perioden 1.10. – 3.10.2019.

Deltagere og ansvarsfordeling

UM utarbeidet plan, budsjettforslag og foresto kontakt med tiltakshaver, kommune og entreprenør, så vel som annet forarbeidd som booking av hotell og leiebil. Dette utgjorde ca. 2 dagsverk. Jørn Erik Henriksen ble tilsatt for å forstå feltarbeid og rapportering. Prosjektansvarlig er Keth Lind ved UM.

Forarbeid, utgravning, etterarbeid

Forarbeidet utgjorde 4 timer 30.09.2019 utover administrasjon på to dagsverk prosjektansvarlig hadde utført, mens feltarbeidet utgjorde to og et halvt dagsverk inkludert reisetid. Etterarbeid utgjorde 2,5 dagsverk i fordelt over perioden 4.10 – 20.2019.

Undersøkellesforhold

Feltarbeidet ble utført i klart høstvær, og under tilfredsstillende logistiske forhold.

Kontakt med tiltakshaver og andre

Tiltakshaver og entreprenører fra Solnes maskin AS la forholdene godt til rette for feltarbeidet. Julian M. Solnes og Jan Kristian Solsaune var førere av en 5 tonns maskin med 60 cm bredt skjær. Tiltakshaver sto for tilgang til toalett, lunsjrom o.a.

BELIGGENHET OG KULTURMILJØ

Lokalisering

Gårdshaugen id 28811-1 ligger i dyrket mark i bygda Voktor, Kvæfjord kommune. Voktor ligger ca. fra kommunesenteret Borkenes, og ca. fra Harstad sentrum (fig. 1). Gårdshaugens vestre ende ligger ca. 145 m Ø fra FV 83.

Figur 1 Beliggenhet - oversiktskart

Topografi, vegetasjon og berggrunn

Voktor ligger over en lun vik omgitt av fjell opptil ca. 300 – 400 meters høyde, og gårdene ligger på små terrasser i et vestvendt, krapt hellende terreng. Gårdshaugen dekker det meste av en slik terrasse. Området er bevest med gras, og er preget av en hestehage i øst, jordbærland og potetland i vest. Undergrunnen er preget av sand og grus/småstein formodentlig marint avsatte løsmasser.

Øvrige registrerte kulturminner

I forbindelse med ØK-registreringene i 1967 ble løsfunn innlevert av grunneier, Ts.9529 a – g. Disse inkluderer mynter og keramikk fra tidlig nytid, men også en praktkam med dragehoder, og et kleberkarfragment. Disse siste to funnene er klare mellomalderfunn. En tilsvarende datering kan antydes for en saumglatter (Ts.9168) sendt inn året etter av samme finner. Løsfunnene fra gårdshaugen ID. 28811er kjent fra gnr./bnr. 47/18, naboeiendommen til gnr./bnr. 47/41 i sør.

Kun et jernalderfunn stammer fra samme gårds- og bruksnummer, Ts.8207. Det dreier seg om en dobbeltkonisk perle av brent leire (terrakotta?), med mulig innvendig metallsylinder. Bevart øyedekor (sort senter og gul rand) antyder merovingertidsdatering. Perlen ble funnet i et potetland i 1983. Etter opplysninger fra

grunneier er det sannsynlig at perlen kan ha kommet med massene fra tomtegravingen omtalt ovenfor som også ble brukt til jordforbedring i potetlandet.

Det er registrert en gårdshaug, id. 9444-1 på Vik, ca. 380 m VNV for gårdshaugen på Voktor. Faste automatiske fredete kulturminner er ellers sjeldne i det nære omlandet. En mulig gravhaug, id 28812 på Eineberget, ca. 600 m NV, og id 68548, en samling gammetufter rundt 800 m VSV for gårdshaugen er de eneste kjente.

Metallsøk utført på nabogårdene viser imidlertid overpløyd eldre bosetting på Voktor med stor tidsdybde. To konsentrasjoner funn i relativ nærhet av gårdshaugen id. 2881 foreligger. Den ene konsentrasjonen ligger ca. 100 – 145 m nord-nordvest for gårdshaugen på gnr./bnr. 47/17 og består av fem funn med datering fra vikingtid til tidlig nytid:

ASKELOADEN ID	MUSEUMSNR.	GJENSTAND
ID. 229256	Ts.15325.4	Gryteøre – Tidlig nytid
ID. 225957	Ts.15325.5	Vareplombe – Tidlig nytid
ID. 229258	Ts.15325.8	Grytebein – Tidlig nytid
ID. 225623	Ts.15418.1	Ringspenne – Mellomalder
ID. 229309	Ts.15628.6	Vektlodd – Vikingtid

Fra gnr./bnr. 47/13 foreligger en konsentrasjon på fire funn, ca. 35 – 75 m SV for gårdshaugen. Også disse funnene kan dateres med stort tidsspenn, fra tidlig merovingertid, til tidlig nytid:

ASKELOADEN ID	MUSEUMSNR.	GJENSTAND
ID. 229252	Ts.15325.1	Klinknagle – Jernalder/Tidlig nytid
ID. 229253	Ts.15325.2	Grytebein – Tidlig nytid
ID. 229254	Ts.15325.3	Fingerbøl – Mellomalder
ID. 229259	Ts.15325.9	Bisselbeslag – Merovingertid

Tidligere arkeologiske undersøkelser

Under registreringen for ØK i 1967 var eieren av gnr./bnr. 47/18 i ferd med å fullføre en påbygning til våningshuset. Tiltaket er beskrevet som utgraving av tomt til nytt bislag til våningshuset, på husets østre side. Her er et tilbygg som klart fremstår som et senere oppført inngangsparti til huset, ofte kalt «bislag» i Nord-Norge. Profilen er ifølge beskrivelsene et 20 cm tykt gruslag med trekullfragmenter og skjørbrønt stein, og dernest selve gårdshaugen (feit kulturjord) i 1,55 m tykkelse. Strukturen trekullprøven ble tatt fra er beskrevet som et ca. 1 m langt og 6-7 cm tykt trekullag under gårdshaugslagene ca. 30 cm Ø for grunnmur til bislaget, 1,7 – 1.8 m dypt (i bunnen). Laget inneholdt et belte med skjørbrønt stein. Beskrivelsen indikerer at anlegget var en kokegrop. Trekullprøven ble datert på slutten av 1970-tallet og publisert i Bertelsen (1979:125). Dateringsresultatet viste en overraskende gammel datering (T-2355 1990 +/-170 BP, Cal 395 BCE – 386 CE (2 sigma, INTCAL 13, Reimers et. al. 2013).

En mindre prøveutgraving i 1983 (1 x 2 m sjakt) ble gravd i samme område, blant annet for å avklare datering av gårdshaugens tidlige faser. Her ble ingen eldre strukturer enn ei grop, ca. 1,5 m dypt i bunn av gårdshaugen datert (Bertelsen 1985). En trekullprøve (T-

5432) fra denne datert til tidlig mellomalder/høymellomalder, 820+/-40 BP Cal 1058 – 1277 CE (2 sigma standardavvik, INTCAL 13, Reimers et. al. 2013). Den eksakte beliggenheten til stedet hvor prøvegravningen ble foretatt er tapt, men basert på Bertelsen 1985, og pers. med. i e-post av 7.10.2019 er det på det rene at prøveutgravningen ble foretatt Ø for våningshuset på gnr./bnr. 47/18, i senter, eller noe øst for senter av gårdshaugen. På bakgrunn av denne mellomalderdateringen er gårdshaugen på Voktor trolig dannet uten kulturhistorisk relasjon til anlegg og strukturer fra eldre jernalder (Bertelsen 1979, 1985, Johansen 1990).

Kultur- og bosetningshistorie

Ett datert anlegg, trolig en kokegrop, samt løsfunnene av en øyeperle og et bisselbeslag nevnt ovenfor indikerer at bosettingen på stedet har tidsdybde til jernalder og mellomalder. For sistnevnte periode foreligger det i tillegg skriftlig kildemateriale som også antyder en lang gårdshistorie for Voktor, inkludert undersøkelsesområdet.

Voktor var i perioden 1350 – 1435 odelsgoods, mens en part tilhørte erkebiskopen, senest fra Aslak Bolts tid på 1430-tallet. Gården er ført i Aslak Bolts jordebok, og er første gang nevnt der som *Woktore* (ABJ 1997 s. 167 B). Stedsnavnet er unikt, men er trolig en forvanskning av *Vågtorg* slik det er foreslått i *Norske gaardnavne* (Rygh 1911:8). I denne sammenhengen er opplysningene om gårdsdrift på Voktor i mellomalderen viktigst, mens muligheten for at stedet kan ha hatt eldre funksjoner forbundet med (torg)handel foreløpig får stå åpent.

Det dominerende kulturminnet i undersøkelsesområdet, gårdshaugen er naturlig å vurdere som et materielt vitnesbyrd på fast bosetting på stedet, trolig i forbindelse med gårdsbosetting i tiden det eldste skriftlige kildematerialet omhandler. Gårdshaugene er kjennetegnet av massive og komplekse kulturlag som kan knyttes til langvarig bosetting på samme lokalitet, og typisk for store deler av Nord-Norge. Datering og tidsdybde gårdshauger på bosetting disse kulturminnene representerer varierer. Det er foreslått at noen gårdshauger kan ha begynt å dannes allerede i steinalder og eldre jernalder, og har hatt en viss kontinuitet i bosettingen frem til i dag, mens noen undersøkte gårdshauger på Andøya er i sin helhet datert til eldre- og yngre jernalder (Bertelsen 2019:65). Det meste av tilgjengelig empiri tilsier imidlertid at brorparten av gårdshaugene tok til å dannes i mellomalder. Kulturlagsakkumulasjonen har vært mest intensiv i mellomalder, og avtok i tidlig nytid, samtidig som funnmengden øker dramatisk (Bertelsen 2019). Økonomisk tilpasning, kronologisk og topografisk/geografisk variasjon knyttet til bosettingene som har resultert i kulturlagsakkumulasjon omtalt som gårdshauger, er variert og et noe uavklart og dårlig utforsket tema i nordnorsk arkeologi.

I denne sammenhengen er det imidlertid viktig at Kvæfjord er del av en region med særdeles stor tetthet av registrerte gårdshauger, som kysten av Sør-Troms for øvrig (Bertelsen 2019:67). I Kvæfjordområdet er det registrert 27 gårdshauger, mens 60 er registrert i Harstad kommune (fig. 3, Askeladden 11.10.2019). Det er foretatt en rekke undersøkelser i gårdshauger i Kvæfjord, alle av mindre omfang. Blant disse kan Vebostad på Kveøya, ca. 6,5 km VNV for Voktor være særlig relevant. Undersøkelsen der dokumenterte kulturlag og strukturer fra senere del av førromersk jernalder i tillegg til tykke kulturlag fra mellomalder og tidlig nytid (Andreassen 2000).

Undersøkelsens relevans

Undersøkelsen føyer seg til en rekke av undersøkelser av mindre omfang som berører kulturmiljø dominert av en gårdshaug, men hvor funn og kulturlag/anlegg viser at området var bebodd tidligere. Undersøkelsen bidrar til å akkumulere kunnskap om slike kulturmiljøer, men kan ikke forventes å belyse spørsmål som for eksempel hvorvidt jernalderdaterte deler av gårdshaugen skal forstås som uttrykk for bosettingskontinuitet jf. yngre deler av kulturlagene, eller som bevarte kulturminner under gårdshaugen som ikke har annen relasjon til disse enn lokalisering til samme sted.

MÅLSETTING

Problemstilling

I et prosjekt som dette er de faglige problemstillingene forholdsvis tett knyttet opp mot oppdraget, dvs. åpne en eksisterende grøft gjennom et automatisk fredet kulturminne, i utgangspunktet uten å forårsake nye inngrep. Dersom det skulle observeres struktur i bunn eller skjæring i denne grøften, skulle dette dokumenteres i felt. Problemstillingene kan dermed formuleres slik: Kan urørte profiler eller anlegg vurdert som automatisk fredet avdekkes under overvåkingen? Hva slags datering/tidsdybde har i så fall disse kulturminnene?

Prioriteringer og strategier

Strategien besto i konstant overvåking av maskin under gravearbeidet. I samarbeid med tiltakshaver og entreprenør ble grøften og gammel vannledning fort identifisert og lot seg lett følge. Det kan bemerkes at både gamle kloakkrør og telekabler som i sin tid ble gravd til nabogårdenes våningshus ble påtruffet. Opplysningene om hvor disse var lokalisert var noe upålitelige, men dette, samt at det lot seg gjøre å følge de eldre omrotete massene i gammel grøftetrase gjorde selve gårdshaugsprofilene ganske uinteressante i arkeologisk sammenheng på grunn av forstyrrelsene, og kunne prioriteres bort. Bunn av grøften, der gammel vannledning lå, fremsto som mer interessant.

UNDERSØKELSESMETODE OG DOKUMENTASJON

Feltmetode

Feltarbeidet var et overvåkningsoppdrag, det vil si at hensikten var å forhindre at tiltaket skulle medføre ytterligere inngrep i de bevarte delene av det automatisk fredete kulturminnet. I dette tilfellet var målet å begrense inngrepene til området hvor tidligere grøftegraving til vannledningen som trengte utskiftning hadde forstyrret kulturlagene. Det var i utgangspunktet ikke forventet at overvåkingen skulle medføre større behov for dokumentasjon, og det var ikke lagt opp til digital oppmåling som del av feltarbeidet.

Digital dokumentasjon

En muntlig avtale med kommunen om å kunne bistå med innmåling hvis nødvendig var ansett som tilstrekkelig. Registrerte kulturminner (omtalt nedenfor) ble oppmålt

OBSERVASJONER OG RESULTATER

Stratigrafiske forhold

I grøftesjakten sør for fjøsen på gnr./bnr. 47/41, ved fjøsens øvre (østre) tredjedel kunne det observeres rester av aske, fajanse og større stein som kan ha tilhørt eldre grunnmurer. Ingenting tydet på at disse restene er førreformatoriske, og det virker tvilsomt at dette inngår i en sammenheng med gårdshaugen. Det er først lengre øst i forhold til kokegropene at kulturlagene får karakter av en egentlig gårdshaug. I dette området er vannledningsgrøften anlagt gjennomsnittlig ca. 1 m ned i gårdshaugen. Bevarte kulturlag under grøfta kan anslås til mellom 1 og 0,5 m, men dette er basert på en håndfull søk ved hjelp av jordbor. Det er likevel tilstrekkelig til å konkludere med at gårdshaugen ID 28811 kan være opp mot 2 meter tykk i de sentrale delene. Ytterkantene er sannsynligvis av langt mer sparsom mektighet. Ca. 10 meter vest for eiendommen gnr./bnr. 47/53 og frem til våningshuset er det vanskelig å erkjenne gårdshaugslag i det hele tatt. Det er uvisst om dette kan bety at markeringen på Askeladden er for omfattende, eller om dette kun skyldes at gårdshaugens utbredelse dekket av grøftingen ikke gir et godt bilde av gårdshaugens totale omfang.

Strukturer

Grøften fra våningshuset til eksisterende vannledning ble gravet uten noen tegn til automatisk fredete kulturminner. Den gamle vannledningen med tilhørende grøft lot seg lett identifisere og følges gjennom hele traseen. To kokegroper ble registrert i bunnen av den eldre sjakta i et område hvor gårdshaugen maksimalt er 90 cm dyp (målt fra toppen av gresstorva). kokegropene var kun delvis avdekket av gammel grøft. Verken disse, eller gårdshaugen ble ytterligere forstyrret av ny vannledning. Området kokegropene ligger i er etter observasjonene under overvåkingen å dømme i utkanten av gårdshaugen. Kokegrop 1 ligger ca. 4,5 m SSØ for det sørøstre hjørnet av fjøsen på gnr./bnr. 47/41. Vel en tredjedel stikker 28 cm NV ut av den søndre kanten av grøftebunnen 95 cm under overflaten. Lengden målt ØSØ - VNV er 74 cm. Gropen har meget tydelig kullrand, og synlig skjørbrant stein på toppen. Kanten av kokegropen ligger 12 cm fra vannledningen. Kokegrop 2 ligger ca. 1,15 m ØSØ for kokegrop 1. Denne er mindre, ca. 46 cm ØS-VNV, og stikker 20 cm ut av den nordre grøftekanten. Gropens ytterkant tangerer selve vannledningen, og virker mer skadet enn kokegrop 1. En del kullfragmenter i grøftebunnen øst for gropen kan være gravd ut fra denne under grøftegravingen på 1970-tallet. Gropen ligger ca. 96 cm dypt. Begge gropene ligger i gulfarget morenegrus under det mørke kulturlaget som tilhører gårdshaugen.

Kommunen var behjelpelig med oppmåling av omriset av kokegropene, samt punkt for innsamlede trekullprøver.

Figur 3 Kokegrop 1

Figur 4 Kokegrop 2

Prøver

Undersøkelsen bidro med to innføringer i gjenstandsbasen, begge trekullprøver. Ingen andre funn ble gjort. Ts.15902.1 (kokegrop1) og Ts.15902.2 (kokegrop 2). Dokumentasjon og oppmåling ble foretatt 2.10.2019.

Ts.15902.1 og 2 ble analysert av Dendroøkologen Andreas Kirchefer og begge ble bestemt til bjørk, velegnet som materiale til C14-datering (Rapport Dendroøkologen, appendiks 2)

ANALYSE

DATERINGER

Prøven fra kokegrop 1, Ts. 15902.1 ble datert av Beta Analytic, Florida, USA (Rapport Beta Analytics, appendiks 3). Resultatet av prøven (Beta – 550416) ga 1250 +/- 30 BP som resultat. Kalibrert vil dette si 676 - 870 cal CE (INTCAL 13, Reimers et. al. 2013). Prøven fra kokegrop 2 (Beta – 550417) er datert til 1260 +/-30, kalibrert 668 - 864 cal CE (INTCAL 13, Reimers et. al. 2013). Begge dateringene er oppgitt med to sigma standardavvik, og indikerer merovingertid-vikingtidsdatering. Det kan bemerkes at kalibrert datering er oppgitt med henholdsvis 74,7 og 85,1 prosents sannsynlighet innenfor merovingertid (appendiks 3).

BOSETNINGSSPOR

Det er overveiende sannsynlig at kulturlagene som ble observert i grøftesjakten tilhører fast bosetting, og med en viss sikkerhet kan tilhøre en gård. Undersøkelsens mål besto ikke i å undersøke disse nærmere, men tidligere undersøkelser og funn fra Askeladden Id. 28811-1 trolig skal dateres tilbake til tidlig mellomalder/høy mellomalder. Kokegropene er anlegg som kun ble undersøkt i utstrekningen av grøftingen, og konteksten til disse er derfor ukjent. Det er ikke mulig å relatere disse til andre samtidige anlegg og strukturer per i dag. Observasjonene som ble gjort i grøftesjakten sannsynliggjør ikke en sammenheng med gårdshaugens kulturlag og kokegropene, men den kronologiske dybden i sammenhengende bosetting bak dannelsen av gårdshaugen er fremdeles dårlig kartlagt.

Figur 5 Oversikt, grøft og kokegrop. Kokegrop 2 nærmest, kokegrop 1 i bakgrunnen

DISKUSJON

FUNNENE I LOKAL OG REGIONAL KONTEKST

Utgravningens resultater viser at gårdshaugen i Voktor ligger delvis oppå anlegg som viser at aktivitet i området går tilbake til jernalderen, trolig senest i merovingertid for denne gårdshaugens vedkommende. Områder hvor større gårdshauger er dannet, har sannsynligvis vært attraktive i jernalderen i Kvæfjordregionen.

Denne overvåkingen resulterte i dokumentasjon av to kokegroper fra yngre jernalder, sannsynligvis merovingertid, eventuelt tidlig vikingtid. Sammen med kokegropen registrert og datert til førromersk jernalder/romertid i forbindelse med et annet begrenset inngrep åpner det for at området inneholder kokegroper/kokegropfelt med stor tidsdybde. Det er en mulighet for at de tre kokegropene kan anses som del av et større aktivitetsfelt fra flere faser av jernalderen. Løsfunn fra områdene dekket av gårdshaugen, eller i relativ nærhet av denne (se innledende kapitler til rapporten) kan være en indikasjon på dette.

Kokegropfelt i nær tilknytning til bolighus, graver og andre anlegg kjennetegnet jernalderkulturminnene dokumentert på Hunstadneset på Kveøya ca. 2,5 km VNV for Voktor under utgravningene i 2008 og 2009 (Arntzen og Sommerseth 2010). Her ble flere kokegropfelt dokumentert, der dateringene spenner fra eldre bronsealder til vikingtid (Pape 2010). Hvorvidt kulturmiljøet på Voktor kan sammenlignes med Hunstadneset i forhold til bosettingsspor samtidige med kokegropene er ikke mulig å gi noen god vurdering på nå, men resultatene viser noen interessante sammenhenger som bare kan følges gjennom eventuelle fremtidige utgravninger.

Selv om feltarbeidet ikke ga informasjon om utbredelse av gårdshaugen utenom området direkte berørt av grøftegravingen, kan noen generelle vurderinger likevel være på sin plass. Visuell inspeksjon av området ga ikke inntrykk av at gårdshaugent er vesentlig forstyrret av større inngrep de siste tiårene, uten å utelukke at eldre planeringsarbeid og lignende i dyrket mark kan ha endret kulturminnets karakter etter registreringen i 1967. Inntrykket fra overvåkingen er at gårdshaugen i dag fremstår som mer avgrenset til det høyeste partiet enn de opprinnelige registreringsoppgavene oppga, og dagens markering i kulturminnedatabasen Askeladden tilsier. Likevel er gårdshaugen fremdeles opp mot to meter tykk i senter. Dateringen fra prøvegravingen fra 1983 omtalt i de innledende delen av rapporten er tatt fra et område som dessverre ikke lar seg lokalisere nærmere enn til de sentrale delen av gårdshaugen på naboeiendommen i sør, men dateringene er tatt i bunnlag på ca. halvannen meters dybde. Det er en indikasjon på at omfanget av tykke kulturlag kan være stort innenfor markeringen av id. 28811.

Usikkerhet omkring hvorvidt overvåkingen ble foretatt i et område som er representativ er grunn til at eventuell justering av lokalitetens utbredelse ikke anbefales uten bedre datagrunnlag.

LITTERATUR

ANDREASSEN, Dag M. 2000. Dokumentasjon av profil gjennom gårdshaug på Vebostad, Kvæfjord k., Troms. Upublisert rapport i Top. Ark. UM – Norges arktiske universitetsmuseum

PAPE, Nora. 2010, i ARNTZEN, J, og SOMMERSETH, I. (RED.) 2010. Den første gården i Nord-Norge. Jordbruksbosetting fra bronsealder til jernalder på Kveøy *Tromura* – Tromsø museums rapportserie 39, s. 93-108

BERTELSEN, R. 1979. Gårdshaugene i Nord-Norge – Kommentarer til de siste 15 års forskningsvirksomhet. I R. Fladby og J. Sandnes (red.), *På leiting etter den eldste garden. Nye metoder i studiet av tidlig norsk bosettingshistorie*. Universitetsforlaget. Oslo. s. 117-130

BERTELSEN, R. 1985. Nye dateringer av botnlag i gårdshauger. I E. Engelstad og I. M. Holm-Olsen (red.), Arkeologisk feltarbeid i Nord-Norge 1984. *Tromura kulturhistorie* nr. 5. s. 95-100

BERTELSEN, R. 2019. Om tilkomsten av boplasshauger fra jernalder og mellomalder. Museumsforlaget AS, s. 58-71

JOHANSEN, O. S. 1990. Olav Sverre Johansen 1990. *Synspunkter på jernalderens jordbrukssamfunn i Nord-Norge*. Stensilserie B 29. Universitetet i Tromsø

RYGH, O. 1911. *Norske Gaardnavne. Oplysninger samlede til brug ved Matrikelens Revision*. Udgivne med tilføiede forklaringer af O. Rygh. Bearbejdede af K. Rygh. Bind 17: Tromsø Amt. W. C. Fabritius & sønner. Kristiania

Appendiks 1 Fotoliste, alle bilder tatt i felt.

ID	Motivbeskrivelse	Fotograf	Dato	Retning
DSC06752	Vest i grøft-før vannledning	Jørn E. Henriksen	01.10.2019	ØNØ
DSC06753	Vest i grøft-før vannledning	Jørn E. Henriksen	01.10.2019	NØ
DSC06754	Vest i grøft-vannledning identifisert	Jørn E. Henriksen	01.10.2019	SØ
DSC06755	Vest i grøft –vannledning + ukjent kloakkrør	Jørn E. Henriksen	01.10.2019	Ø
DSC06756	Vest i grøft –vannledning + ukjent kloakkrør	Jørn E. Henriksen	01.10.2019	Ø
DSC06757	Stoppekran – ved fjøs. Antydning til gårdshauslag – 40 cm tykt	Jørn E. Henriksen	01.10.2019	ØNØ
DSC06758	Stoppekran – ved fjøs. Antydning til gårdshauslag – 60 cm tykt	Jørn E. Henriksen	01.10.2019	ØNØ
DSC06759	Stoppekran – ved fjøs. Kobling til vannledningen videre Ø	Jørn E. Henriksen	01.10.2019	NØ
DSC06760	Stoppekran – ved fjøs. Kobling til vannledningen videre Ø	Jørn E. Henriksen	01.10.2019	NØ
DSC06761	Oversikt. Gårdhaugtopp sentralt, våningshus gnr 47/18 i bakgrunn, fjøs gnr. 47/41 i høyre	Jørn E. Henriksen	02.10.2019	S
DSC06762	Oversikt. Brinken med gårdshaug på toppen. Våningshus gnr. 47/18 til høyre	Jørn E. Henriksen	02.10.2019	ØNØ
DSC06763	Oversikt. Brinken med gårdshaug på toppen. Våningshus gnr. 47/53 i bakgrunnen	Jørn E. Henriksen	02.10.2019	ØSØ
DSC06764	Gårdshaugen begynner for alvor. Tre m SØ for kokegrop	Jørn E. Henriksen	02.10.2019	SØ
DSC06765	Sjakt gjennom topp av gårdshaug. Gammel vannledningsgrøft	Jørn E. Henriksen	02.10.2019	ØNØ
DSC06766	Sjakt gjennom topp av gårdshaug. Gammel vannledningsgrøft. Gårdshaugen «forsviner» i bakre billedkant	Jørn E. Henriksen	02.10.2019	ØNØ
DSC06767	Sjakt gjennom topp av gårdshaug. Gammel vannledningsgrøft. Gårdshaugen «forsviner» i bakre billedkant	Jørn E. Henriksen	02.10.2019	ØNØ
DSC06768	Sjakt gjennom topp av gårdshaug. Gammel vannledningsgrøft. Gårdshaugen «forsviner» i bakre billedkant	Jørn E. Henriksen	02.10.2019	ØNØ
DSC06769	Vannledningen rett på steril (?) grus	Jørn E. Henriksen	02.10.2019	ØNØ
DSC06770	Vannledningen rett på steril (?) grus	Jørn E. Henriksen	02.10.2019	NØ
DSC06771	Vannledningen rett på steril (?) grus. Mulig eldre anlegg	Jørn E. Henriksen	02.10.2019	N
DSC06772	Vannledningen rett på steril (?) grus. Mulig eldre anlegg	Jørn E. Henriksen	02.10.2019	N
DSC06773	Kokegrop 1	Jørn E. Henriksen	02.10.2019	SV
DSC06774	Kokegrop 1	Jørn E. Henriksen	02.10.2019	SV
DSC06775	Kokegrop 1	Jørn E. Henriksen	02.10.2019	SØ
DSC06776	Kokegrop 2	Jørn E. Henriksen	02.10.2019	NØ
DSC06777	Kokegrop 2 nærmest, kokegrop 1 i bakgrunn	Jørn E. Henriksen	02.10.2019	NV
DSC06778	Kokegrop 2, relasjon til gammel graving, trekull og skjørbrent stein rotet ut av gropa?	Jørn E. Henriksen	02.10.2019	NV

